

Stadi ja muu maa: Kulttuuritausta virkamiesten rekrytoinnissa

Mitä ihmisen, virkamiehen, alueellinen tausta vaikuttaa hänen käyttäytymiseensä? Kumpia valtion hallinnon pitäisi tällä hetkellä rekrytoida, stadiilaisia vaiko muita? Tässä ovat kysymykset, joihin haen vastausta.

Alueellinen jaottelu

Maamme on jaettu monella sekavalla tavalla. Kun pyrimme tutkimuksessamme ehdottomaan selkeyteen, jaottelemme maamme vain kahteen osaan, stadiin ja muuhun maahan. Stadilla tarkoitamme pääkaupunkiamme Helsinkiä. Tosin monet haastattelemamme vanhemman polven stadiilaiset arvostelivat tätäkin jaotteluamme: heidän mielestään ei ole perusteita sisällyttää kaikenlaisia jako-, kurki-, silta- ja länsimäkiä stadiin. Käytännön syistä, stadi olisi jäänyt muutoin varsin suppeaksi käsitteeksi, olemme joutuneet kuitenkin tekemään tämän jaottelun.

Mutta entäpä muu maa -käsite? Onko todellakin oikein niputtaa koko muu maa yhdeksi kokonaisuudeksi? Onhan täällä sentään kaikenlaisia tampereita, turkuja, jyväskeleitä, kuopioita, vaasoja, ouluja ja rovaniemiä. Perustelen rajauksia: kun haastattelin maailmaa kiertäneitä, erityisesti nk. Nykissä käyneitä maanmiehiämme, kuulin usein kommentin: »Kyllä tämä Suomi on sentään pieni perifeerinen maa. Eikä Helsinkiäkään voi kyllä minään kaupunkina, ei nyt ainakaan minään suurkaupunkina,

citynä pitää.» Matti Klingekin on epäsuorasti tukenut tätä käsitystä. Hänen mukaansa meille suomalaisille ovat tyypillisiä vajaa siivistys ja huonot tavat. Kommentti viittaisi kaupunkilaisuudesta poikkeavaan metsäläistaustaamme. Teen kompromissin: valitsen maamme suurimman kaupungin, Helsingin, stadin, edustamaan kaupunkikulttuuria. Ja muu maa saakin sitten yksinkertaisesti edustaa »muu maa» -kulttuuria.

Mekaaninen ja orgaaninen solidaarisuus

Emile Durkheim laati kuuluisan teorian mekaanisesta ja orgaanisesta solidaarisuudesta. Tulkitseen joustavasti teoriaa. Teoria koskee erilaisia yhteisöjä. Durkheimin mukaan primitiivisille yhteisöille (vrt. Klinge) on ominaista mekaaninen solidaarisuus. Näissä yhteisöissä työnjako on vähäinen. Yhteisön jäseniltä edellytetään samankaltaista käyttäytymistä. Normit ovat ankarat ja yksityiskohtaiset. Ja sosiaalinen valvonta on tehokasta. Rötöstelyä tapaa, ja jos tapaakin, rötöstelyn seuraukset ovat ankaria. Tämän tyypisiä yhteisöjä pitäisi löytyä muu maa -kulttuurista.

Orgaanisesti solidaarisille yhteisöille ovat tyypillisiä suuri työnjako, erilaiset ihmisryhmät, poikkeavuuden hyväksyminen sekä monipuolinen vaihtotoiminta. Sopimus-oikeus on keskeinen oikeuslähde. Jos mainittuja kahta yhteisö- ja kulttuurityyppiä tarkastelee hallin-

nollisesta näkökulmasta, niin mekaanisesti solidaarinen yhteisö vastaisi lähinnä vanhakantaista byrokraatiaa, kun taas orgaanisesti solidaarinen yhteisö vastaisi puolestaan tehokkaasti ja joustavasti toimivaa, palvelukykyistä ja -haluista liikelaitosta.

Kulttuuritaustan vaikutus

Yhdistäkäämme ensinnäkin muu maa -kulttuuri mekaaniseen solidaarisuuteen ja stadikulttuuri ja kaupunkikulttuuri orgaaniseen solidaarisuuteen. Muu maa -kulttuurissa, mekaanisesti solidaarisessa yhteisössä, ihmiset ovat tottuneet tiukkaan, yksityiskohtaiseen valvontaan sekä valvonnan subjektina että sen objektina. Tästä seuraa, että he ovat muodollisia, tinkimättömiä, peräänantamattomia, tiukkoja, tarkkoja ja sulkeutuneita. Kun vuorovaikutusta on vähän, ihmiset ovat oppineet tehokkaasti suojaamaan tietonsa. Olivatpa yhteisön ongelmat juridisia tai toiminnallisia, ihmiset kannattavat aina yksimielisesti »yhtä oikeaa» ratkaisua. Poikkeavaan käyttäytymiseen suhtaudutaan ankarasti tuomitsevasti. Ja kaikki mainitut ominaisuudet ovat kulttuurin tuotetta, jotta yhteisö voisi toimia ja säilyä yhteisönä, se vaatii jäseniltään mainittuja ominaisuuksia. Kulttuurin rakenteet ovat mahdollistaneet ihmiset käyttäytymään juuri määrättyllä tavalla.

Millaisia ihmiset ovat stadikulttuurissa? Suuri työnjako, erilaiset

KUNNALLIS- BIBLIOGRAFIA

Uusi ajantasalla oleva hakuteos ilmestyy pian

Edullinen ennakkotilaushinta 150 mk, voimassa 31. 12. 1988 asti. Tilaa heti ellet ole jo tilannut!

Hakuteos sisältää tiedot kunnallisalan julkaisuista, tärkeimmistä lehtiartikkeleista ja opinnäytteistä vuosilta 1982—86 (esim. kunnallishallinto, kunnallistalous, kunnallispoliittikka, kunnan eri tehtävät, mm. sivistystoimi, sosiaali- ja terveydenhuolto, kunnallistekniikka). Laajuus noin 450 sivua.

Kirjalliset tilaukset:
KUNNALLISTIEDEEN YHDISTYS RY
PL 916
00101 Helsinki

Tiedustelut, puh. (90) 131 121
Tuula Laitinen, Tutta Sarjava

ihmisryhmät ja monipuoliset vaihtosuhteet edellyttävät tässä kulttuurissa toimivilta kokonaan toisenlaisia ominaisuuksia, joustavuutta, suvaitsevaisuutta, avoimuutta, avarakatseisuutta, monipuolisuutta, keskustelevuutta, ymmärtävyyttä, palveluhaluisuutta ja palvelukykyisyyttä. Nämä ihmiset eivät ole kiinnostuneita pienen pienten yksityiskohtien ohjailusta ja valvonnasta, vaan laajoista linjoista, toiminnan tuloksellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Nämä ihmiset eivät voi uskoa »yhteen oikeaan ratkaisuun», sillä vuorovaikutus on opettanut näkemään erilaisia vaihtoehtoja.

Akkulturaatio

Muu maa -kulttuurin ja stadikulttuurin rajat eivät ole täysin jäykkiä. Rajojen liukumista, akkulturaatioita, on tapahtunut ja tapahtuu jatkuvasti. Stadiinhan on esimerkiksi jo muuttanutkin varsin runsaasti muu maa -kulttuurin edustajia. Tä-

tä kautta stadiin on siirtynyt tästä kulttuurista myös monia merkkejä (monosukat, sukset, karvahatut, henkselit, bussinkuljettajat, vahtimestarit jne.). Vastaavasti myös hyvin monia stadikulttuurin merkkejä on siirtynyt muu maa -kulttuuriin (kosmetiikka, teryleeni- ja farmarihousut, aurinkoöljy, kaupat, rannekellot, kravattit jne.). Kahdessa eri kulttuurissa henkilötyypit eivät siten välttämättä ole »puhtaita». Haastattelin eräitä stadilaisia, jotka olisivat sopineet muu maa -kulttuurin edustajiksi. Päinvastaisia esimerkkejäkin tapasin, tosin vähäisemmässä määrin. Siis muutkin kuin alueelliset tekijät vaikuttavat, ainakin jossain määrin, myös ihmisen ominaisuuksien muotoutumiseen.

Kumpia rekrytoida?

Kumman kulttuurin, stadikulttuurin tai muu maa -kulttuurin, edustajia julkisen hallinnon pitäisi rekrytoida? Vastausta ei voi he-

tl antaa. Ensiksi pitäisi selvittää hallintotoiminnan ja sen kehittämisen tavoitteet. Kun tarkastelee valtion hallinnon kehittämistä viime vuosina käytyä keskustelua, on pakko tämän perusteella suositella rekrytoitavaksi stadilaisia. Orgaanisesti solidaarisen kaupunkikulttuurin arvot ovat nimittäin nousseet korostuneeseen asemaan, vaikka keskustelijat ovat usein olleetkin »muumalaisia».

Esimerkkinä olkoon valtion vuoden 1988 tulo- ja menoarvion liitteen katsaus hallinnon kehittämiseen: »Tarvitaan koko hallintokulttuurin muutosta: sekä kehittämistavoitteet että uudistamisen toimeenpano on määriteltävä kansalaisista ja palvelutehtävien hoitamisen lähtökohdista. Uuden hallintokulttuurin tulee olla kansalaislähteistä, tuloshakuista ja aloitteellista.» Ohjelmassa korostetaan palvelukyvyyn monipuolista kehittämistä. Palvelun ongelmina on koettu esimerkiksi epätasapainoisuus palveluissa sekä virkailijoiden asenteet ja alhainen palveluhalu. Aikaisemmin esittämäni perusteella stadilaisia ei juuri voi moittia mainitunlaisista virheistä. Ilmeisesti nuo virheiden syyt ja myös uuden hallintokulttuurin vastustajat, on löydettävissä lähinnä muu maa -kulttuurin edustajista. Haastattelemani muumalaiset kiistivät päätelmäni. He pitivät juuri stadilaisia vanhakantaisen virkamiestyypin täydellisinä edustajina, ylpeinä ja korskeina Helsingin heroina.

Stadilaiset puolestaan kiistivät muumalaisten käsityksen oikeellisuuden. He väittivät, että muumalaiset eivät osaa erottaa stadilaisesta »tatilaisesta», stadiin muutaneesta entisestä muumalaisesta. Stadilaisten mukaan juuri näiden joukossa esiintyy muumalaisten mainitsemia ominaisuuksia. Asiaa sietäisi tutkia tarkemmin. Hallintokulttuurin uudistaminen saattaa muotoon pysähtyä väärintyyppisten henkilöiden rekrytointiin. Tutkielmani viittaa kylä siihen, että stadilaisia pitäisi pyrkiä entistä enemmän rekrytoimaan valtionhallintoon. Eräs vaara on tehtävä: ainakin siirtymävaiheessa, erilaisiin valvonta-, vahti-, tarkkailu- ja tarkastustehtäviin, olisi ilmeisesti aihetta vielä edelleenkin palkata jossain määrin myös muu maa -kulttuurin edustajia.

»Kukko tunkiolla»